

Питання інформованості щодо потреб та послуг задля збереження репродуктивного здоров'я чоловіків у Запорізькій області

О.А. Нікіфоров, Г.В. Бачурин, К.М. Єременко
Запорізький державний медичний університет

В українських чоловіків не менше, а в деяких ситуаціях навіть більше ніж у жінок фіксують проблеми з репродуктивним здоров'ям. За даними ВООЗ, «чоловічий фактор» у безплідному шлюбі становить до 54%. Проведено соціологічне дослідження у Запорізькому регіоні серед 382 чоловіків та 243 жінок репродуктивного віку, мета якого полягала у вивченні обізнаності громадян щодо складових репродуктивного здоров'я чоловіків, умов його збереження та інформаційних потреб з цих питань. У суспільстві існує значний незадоволений інформаційний попит щодо різних складових збереження чоловічого здоров'я у багатьох населених пунктах. Є суттєві обмеження щодо послуг з діагностики та лікування репродуктивної функції чоловіків. Основною спрямованістю нових інформаційних матеріалів має стати привернення уваги до проблеми збереження чоловічого репродуктивного здоров'я на індивідуальному рівні, формуванню більш відповідального ставлення до себе і свого подружжя.

Ключові слова: репродуктивне здоров'я чоловіків, безплідний шлюб, інформація.

Тривалий час в якості одного із ключових принципів державної соціальної політики України декларується забезпечення гендерної рівності. Проте коли йдеться про збереження репродуктивного здоров'я, часто акценти зміщуються у бік захисту прав жінок. Це знаходить відображення в нормативно-правових актах, в реальній організації медичної допомоги, обсягах інформаційно-просвітницької діяльності представників неурядових організацій.

Проте українські чоловіки не менше, а в деяких ситуаціях навіть більше ніж жінки мають проблеми з репродуктивним здоров'ям. Чоловіки психологічно важче переносять економічні негаразди, а саме: безробіття, яке тривалий час в Україні становить 8–10%, невдалий кар'єрний ріст й низьку

заробітну плату тощо. Суттєве погіршення екологічної ситуації, включаючи наслідки аварії на ЧАЕС, високі темпи поширення епідемій ВІЛ/СНІД, туберкульозу, інфекцій, які передаються статевим шляхом, також відобразилися на здоров'ї чоловіків, включаючи їхню репродуктивну складову.

Мета дослідження: проведення соціологічного дослідження та вивчення обізнаності мешканців Запорізької області щодо складових репродуктивного здоров'я чоловіків, умов його збереження та інформаційних потреб з цих питань.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Проведено соціологічне дослідження у Запорізькій області серед 382 чоловіків та 243 жінок віком 16–49 років з питань інформованості щодо потреб та послуг сфери збереження репродуктивного здоров'я чоловіків.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Поширення інформації щодо реальної ситуації зі станом репродуктивного здоров'я чоловіків, умов його збереження, а також медичних установ, які надають відповідні послуги з діагностики та лікування, є нагальною потребою сьогодення. Попри те, що 57% опитаних чоловіків і жінок вважають інформацію щодо збереження репродуктивної функції доступною, а близько 30% – ні, у суспільстві існує значний незадоволений інформаційний попит на просвітницькі матеріали і консультативні послуги щодо різних складових репродуктивного здоров'я.

Більш високий рівень інформаційної недостатності спостерігається у селах. Серед сільських респондентів, де лише один із двох має доступ до просвітницьких матеріалів, 65% зацікавлені у додатковій інформації з цих питань. У містах матеріали доступні 60% мешканцям, що на 10% більше ніж у селах. Кількість міських респондентів, які потребують нової інформації, становить 61%.

Таблиця 1

Розподіл відповідей респондентів на запитання «Якої інформації з питань репродуктивного здоров'я чоловіків Вам не вистачає?», за статтю (%)

Вид інформації	Чоловіки	Жінки
Що саме погіршує репродуктивне здоров'я чоловіків	32	26
Шляхи збереження сексуального здоров'я	27	16
Контактні дані установ, які опікуються проблемами РЗ чоловіків	14	16
Діагностика та лікування проблем РЗ чоловіків	14	13
Шляхи запобігання стресу	11	2
Сучасні методи контрацепції, їхнє застосування	10	2
Послуги з проблем РЗ чоловіків	9	8
ІПСШ і способи їхнього попередження	8	5
ВІЛ/СНІД і способи їхнього попередження	7	5
Шляхи вирішення проблем чоловічої безплідності	3	9
Жодної інформації не потребую	1	1
Інше	36	40

Розподіл відповідей чоловіків на запитання «Інформації з яких саме питань репродуктивного здоров'я чоловіків Вам не вистачає?», за віком (%)

Вид інформації	Вік, років				
	16–17	18–24	25–28	29–39	40–49
Що саме погіршує репродуктивне здоров'я чоловіків	28	40	27	29	29
Шляхи збереження сексуального здоров'я	19	29	18	20	21
Сучасні методи контрацепції, їхнє застосування	17	14	9	8	3
Контактні дані установ, які опікуються проблемами РЗ чоловіків	13	13	16	14	12
Послуги з проблем РЗ чоловіків	13	13	16	12	12
Діагностика та лікування проблем РЗ чоловіків	11	12	10	15	15
ІПСШ і способи їхнього попередження	9	15	3	4	3
Шляхи запобігання стресу	3	9	14	10	13
Шляхи вирішення проблем чоловічої безплідності	1	4	6	1	1
ВІЛ/СНІД і способи їхнього попередження	1	11	10	7	6
Жодної інформації не потребую	34	26	37	33	43

Таблиця 3

Джерела інформації, яким довіряють, та з яких чоловіки отримують дані щодо репродуктивного здоров'я, %

Джерело інформації	Отримують	Довіряють
Телебачення	60	26
Газети і журнали	58	16
Медична/спеціалізована література	39	48
Друзі, знайомі, колеги по роботі	26	5
Медичні працівники	25	38
Інформаційні матеріали в поліклініках, лікарнях	18	14
Радіо	17	3
Брошури, плакати, буклети	15	6
Родичі	10	5
Інтернет	5	1
Реклама на вулицях	1	1
Педагоги	2	1
Лекції	5	4
Сексопатологи	4	10
Тематичний кінофільм	4	4
Інформацію зустрічав але не пам'ятаю, де саме	3	1
Реклама на транспорті	2	1
Психологи, соціальні працівники	2	2
Психотерапевти	1	2
Інше	1	1
Такої інформації не зустрічав	1	1

Отже, майже дві третини населення віком 16–19 років, у тому числі 62% чоловіків і 60% жінок, які мають чоловіків/партнерів, зацікавлені у новій інформації. Проте актуальним завданням залишається формування в суспільстві свідомого інтересу до теми збереження репродуктивного здоров'я. На користь цього висновку свідчать дані опитування, а саме: 29% опитаних, які не мають доступу до інформації, одночасно не цікавляться нею. Серед респондентів, які вагалися з відповіддю стосовно доступу до інформації, цей показник становить 41%. Хоча серед осіб, незацікавлених у додатковій інформації значну частку становлять більш досвідчені 40–49-річні респонденти, проте й серед молодих людей майже кожен третій не усвідомлює браку знань з питань збереження репродуктивного здоров'я.

Найбільш привабливо як чоловіків, так і жінок просвітницька інформація про чинники погіршення репродуктивної функції чоловіків та шляхи збереження сексуального здоров'я. Фактично у більше половини опитаних чоловіків

і третини жінок викликає інтерес інформація, опанування якою має відбуватися в період статевого дозрівання через ознайомлення із загальнопросвітницькими матеріалами, під час відвідування заходів з формування навичок здорового способу життя тощо. Четверть респондентів потребує більш конкретної інформації, пов'язаної з діагностикою і лікуванням репродуктивного здоров'я, установами, де можна отримати ці послуги. У чоловічій аудиторії значним є також інтерес щодо сучасних методів контрацепції, шляхів запобігання стресу, способів попередження інфікування ІПСШ і ВІЛ (понад 10%). Дванадцять відсотків жінок більше цікавлять матеріали про шляхи вирішення проблем чоловічої безплідності.

Найбільш активними споживачами загальної інформації щодо репродуктивного здоров'я є 18–24-річні чоловіки. Вони мають можливість користуватися певними видами інформації, зокрема питаннями діагностики і лікування, шляхів запобігання стресу, попит на що приблизно однаковий в усіх вікових групах (табл. 2).

Таблиця 4

Доступність послуг щодо збереження репродуктивного здоров'я чоловіків, за місцем проживання (%)

	Запоріжжя	Міста	Смт	Села
Так	73	46	37	16
Ні	10	41	42	79
Важко відповісти	17	13	21	5

Таблиця 5

Причини недоступності послуг щодо збереження репродуктивного здоров'я чоловіків в містах і селах, відсоток респондентів, на думку яких ці послуги недоступні за місцем їхнього проживання

Причина недоступності послуг	Місто	Село
У нас немає відповідного фахівця	27	44
Мене ніщо не турбує, я почуваюсь цілком нормально	26	20
Мене не влаштовує вартість послуг	11	3
Не знаю куди звертатися	7	8
Мене не влаштовує якість послуг	6	3
Не довіряю персоналу установи	1	2
Треба вирішувати більш важливі питання, ніж власне здоров'я	1	1
Не подобається ставлення персоналу закладу	4	1
Не хочу знати, що у мене дійсно є серйозні проблеми зі здоров'ям	3	3
Не можу покинути роботу	2	1
Важко дістатися до закладу	1	5
Відсутня «реєстрація»	3	8
Інше	2	1

Лише одиниці не стикалися за своє життя з інформацією про репродуктивне здоров'я. Проте часто інформаційні джерела для значної частки громадян щодо цієї теми обмежуються телебаченням і/або пресою, до яких рівень довіри в суспільстві невисокий. Так, рейтинговому джерелу – телебаченню, яким користуються 66% респондентів, довіряє лише 30% усіх опитаних. Ще менш авторитетними є для українців газети й журнали. Лише 20% респондентів, тобто менше третини тих, хто зазначив їх як власне інформаційне джерело, довіряють пресі (табл. 3).

Не так активно звертаються громадяни до спеціалізованих джерел, які є для них дійсно авторитетними, а саме: медичної літератури (45%) і лікарів (31%). Аналізуючи співвідношення рейтингів реальних джерел інформації і рівнів довіри до них, інші соціологічні дані, можна стверджувати, що лише незначна частка громадян свідомо й цілеспрямовано підходить до пошуку та опанування матеріалів щодо збереження репродуктивного здоров'я чоловіків. Часто ознайомлення з інформацією цієї тематики відбувається випадково з джерел, які не є достатньо авторитетними. А це так само не може не відобразитися на поширеності певних «міфів» із зазначених питань, невідповідальному ставленні чоловіків до свого здоров'я, браку навичок безпечної поведінки, несвоєчасному зверненні по кваліфіковану медичну допомогу тощо.

Занепокоєння також викликає низький рівень доступності послуг з питань репродуктивного здоров'я чоловіків. Лише третина респондентів (35%) вважає, що спеціалізовану медичну допомогу зазначеної спрямованості можливо отримати за місцем проживання. Недоступними ці послуги є на думку 33% респондентів, 32% вагалися з відповіддю. Більш кращою виявилася ситуація у м. Запоріжжі та великих містах області. Тут послуги з питань репродуктивного здоров'я є доступними на думку 73% опитаних запоріжців і 46% мешканців великих міст області. В інших міських населених пунктах кількість позитивних відповідей становила не більше 37%, у селах – лише 16% (табл. 4).

Значна кількість респондентів особливо в невеликих містах й селах утруднилася з відповіддю. З одного боку, це може бути свідченням низького попиту на послуги з питань

репродуктивного здоров'я через, наприклад, добре самопочуття чоловіків. Проте лише 28% респондентів, які вважають такі послуги недоступними, й 7% тих, хто утруднився з відповіддю, визначають свій стан репродуктивного здоров'я як цілком нормальний.

Отже, низька доступність послуг, пов'язаних зі збереженням і відновленням репродуктивної функції чоловіків, у селах, смт, невеликих і середніх містах є, скоріше за все, відображенням об'єктивного стану справ у сфері охорони здоров'я. Здебільшого цей напрямок медичної та психологічної допомоги у Запорізькій області розвивається в КУ «Обласний медичний центр репродукції людини» ЗОР й приватних клініках/установах, тобто там, де є певне гарантоване бюджетне фінансування або стабільний платоспроможний попит з боку населення. Цей висновок підтверджує й розподіл відповідей респондентів щодо причин недоступності для них послуг з питань репродуктивного здоров'я (табл. 5). За отриманими даними, в селах значно частіше виникає проблема браку відповідних спеціалістів і/або установ. Лише одиниці з мешканців села, на відміну від міського населення, зазначили чинник – вартість послуг. Це, враховуючи низький рівень добробуту сільського населення, є додатковим свідченням відсутності спеціалістів з питань репродуктивного здоров'я у сільській місцевості.

За даними опитування, близько 30% чоловіків хотіли б отримувати конкретні послуги, пов'язані з діагностикою, лікуванням та/або консультуванням щодо проблем збереження репродуктивного здоров'я. Аналогічною є частка жінок (32%), які вважають, що такі послуги потрібні їхнім чоловікам/партнерам. Зокрема, кожен п'ятий чоловік і жінка зацікавлені в консультаціях з питань сучасних методів контрацепції, планування сім'ї, сімейних відносин, статевого життя або попередження стресів, психічного перевантаження тощо. Кожен восьмий (13%) з респондентів потребує діагностики і лікування захворювань сечостатевої системи та/або інфекцій, що передаються статевим шляхом. Взагалі розбіжності в думках жінок і чоловіків щодо потреби в конкретних видах послуг, пов'язаних зі збереженням репродуктивної функції чоловіків, незначні й знаходяться в межах ймовірної похибки (табл. 6).

Попит на послуги щодо збереження репродуктивного здоров'я чоловіків, за статтю (%)

Послуги	На думку чоловіків	На думку жінок
Діагностика і лікування захворювань сечостатевої системи	15	18
Консультації щодо попередження стресів, психічного перевантаження	15	20
Діагностика і лікування інфекцій, що передаються статевим шляхом	12	12
Консультації з сучасних методів контрацепції	11	13
Консультації з питань планування сім'ї	11	11
Консультації з сімейних відносин	11	15
Консультації з питань сексуальних зносин	11	13
Консультації з питань безплідності	9	10
Інше	7	10
Не потребують послуг	77	76

Таблиця 7

Потреби чоловіків у консультаціях фахівців з питань послуг щодо збереження репродуктивного здоров'я, %

Потреби у консультаціях фахівців	На думку чоловіків	На думку жінок
Уролог	21	22
Сексопатолог	18	13
Терапевт	16	17
Невропатолог	12	12
Психолог	12	12
Психотерапевт	12	11
Дерматовенеролог	12	10
Андролог	11	10
Хірург	11	10
Ендокринолог	11	10
Проктолог	10	9
Інше	10	9
Не маю такої потреби	81	80

Особливої уваги потребують чоловіки, яким сьогодні необхідні послуги з питань збереження репродуктивного здоров'я. Проте вони впевнені, що ці послуги їм недоступні. Їхня частка серед усіх опитаних чоловіків становить 12%. До них варто додати ще 8% респондентів, які також зацікавлені в отриманні конкретних послуг, але не знають, чи можливо їх отримати за місцем проживання. Понад половини представників групи, які потребують підвищеної уваги з боку медичних працівників, мешкає в селах і смт, два з трьох – це 30–49-річні чоловіки.

Понад чверть опитаних чоловіків висловили зацікавленість проконсультуватися з конкретними спеціалістами щодо різних аспектів репродуктивного здоров'я. Найбільш часто респондентами згадувалися уролог, сексопатолог, терапевт. Такі саме спеціалізації зазначили і жінки, відповідаючи на запитання «З яким фахівцем доцільно проконсультуватися Вашому чоловіку/партнеру щодо його репродуктивного здоров'я?» (табл. 7). З віком кількість чоловіків, які потребують консультацій фахівців, поступово збільшується: дві третини з них становлять особи старші 30 років.

Головними вимогами респондентів щодо установ, які надають послуги з питань репродуктивного здоров'я, є збереження анонімності та конфіденційності (55%), а також високий рівень кваліфікації персоналу (46%). Друге місце за значущістю посідає ціновий чинник (38%) та комплексність послуг, які мають надаватися багатoproфільними спеціалізованими медичними закладами (32%). Кожен п'ятий респондент зазначав необхідність залучення обох сексуальних партнерів до вирішення проблем, пов'язаних з репродуктивним здоров'ям. Менш значущими для респондентів чинниками,

які можуть вплинути на прийняття ними рішення щодо звернення до медичного закладу, є місце його розташування (14%) та графік його роботи (12%).

Стосовно цінового чинника, то в цьому опитуванні він був визначений як «безкоштовне обслуговування або доступна ціна». Ця умова була зазначена 38% респондентів. За даними багатьох досліджень АЦ «Соціоконсалтинг», більшість населення репродуктивного віку не очікує від медиків безкоштовних якісних послуг, підтримує необхідність оплати високого рівня діагностики й спеціалізованого лікування. Тому успішній реалізації проєкту щодо збереження репродуктивного здоров'я сприятиме проведення додаткового маркетингового дослідження. Його метою має стати визначення переліку видів послуг і максимальних цін на них, які можна було б рекомендувати медичним закладам як прийнятні для більшості пацієнтів. До того ж важливо забезпечити доступ до безкоштовних або послуг з питань репродуктивного здоров'я за пільговими цінами найбільш малозабезпечених верств населення в усіх населених пунктах України.

ВИСНОВКИ

1. У Запорізькій області існує значний незадоволений інформаційний попит щодо різних складових збереження репродуктивного здоров'я. У багатьох населених пунктах є суттєві обмеження щодо послуг з діагностики, лікування репродуктивної функції чоловіків.

2. Поширення інформації про реальний стан чоловічого репродуктивного здоров'я, умов його збереження, а також медичні установи, які надають відповідні послуги з діагностики та лікування, є нагальною потребою сьогодення.

Вопросы информированности относительно потребностей и услуг по сохранению репродуктивного здоровья мужчин в Запорожской области

О.А. Никифоров, Г.В. Бачурин, Е.Н. Еременко

У украинских мужчин не реже, а в некоторых ситуациях даже чаще, чем у женщин констатируют проблемы с репродуктивным здоровьем. По данным ВОЗ, «мужской фактор» в бесплодном браке достигает 54%. Проведено социологическое исследования в Запорожской области среди 382 мужчин и 243 женщин репродуктивного возраста, цель которого заключалась в изучении осведомленности граждан о составляющих репродуктивного здоровья мужчин, условий его сохранения и информационных потребностей по этим вопросам. В обществе существует значительный неудовлетворенный информационный спрос по различным составляющим сохранения мужского здоровья во многих населенных пунктах. Есть существенные ограничения по услугам диагностики и лечению репродуктивной функции мужчин. Основной направленностью новых информационных материалов должно стать привлечение внимания к проблеме сохранения мужского репродуктивного здоровья на индивидуальном уровне, формирование более ответственного отношения к себе и своему браку.

Ключевые слова: репродуктивное здоровье мужчин, бесплодный брак, информация.

Needs of information and service for the male reproductive health in Zaporozhye region

O.A. Nikiforov, G.V. Bachurin, K.M. Yeremenko

Ukrainian men have problems with reproductive health more often than women in some situations. According to data from the WHO, "men's factor" reaches 54% in infertility couple. Social research was conducted in the Zaporizhya region among 382 men and 243 women of reproductive age, the purpose was to study citizens' awareness of the components of male reproductive health, the conditions of its preservation and the information needs on these issues. There is significant unsatisfied information demand on various components of men's health preservation in many regions in Ukrainian's society. There are significant limitations on the services of diagnosis and treatment of men's reproductive function. The main direction of the new informational materials needs to become attraction of attention to the problem preserving individual male reproductive health, more responsible attitude to the self and marriage.

Key words: reproductive health of men, infertile marriage, information.

Сведения об авторах

Никифоров Олег Анатольевич – Запорожский государственный медицинский университет, 69035, г. Запорожье, пр. Маяковского, 26; тел.: (061) 233-53-51

Бачурин Георгий Викторович – Запорожский государственный медицинский университет, 69035, г. Запорожье, пр. Маяковского, 26; тел.: (061) 233-53-51

Еременко Екатерина Николаевна – Запорожский государственный медицинский университет, 69035, г. Запорожье, пр. Маяковского, 26; тел.: (061) 233-53-51

Список литературы находится в редакции

Статья поступила в редакцию 26.04.2018